

F O A I A

pentru

MINTE, ANIMA SI LITERATURA.

Nr. 16.

MERCURIU, 18. APRILIE

1856.

ОМЪЛЪ ШИ НАТЪРА.

(Къ таре възкріе пьвлікьмъ прітвълъ артівълъ че еші дн „Ісіс сѣз натъра“, жьрналъз пептръ респьндіреа штіпцелоръ натърале ші ексакте дін тоате - класеле, редіцеатъ де Домнълъ Професоръ Др. Ізлїз Бара ш дн Бъзреншї. Дін трактареа обіектелоръ че ле а пьвлікатъ D. Редакторъ алъ жьрналъз „Ісіс сѣз Натъра“ дн 9. Нътерї че не сорїръ ла тълъ, пьтєтєз днкрєдїнда не пьвлікьлъ постръ четїторїз, къ челъ че пз ва прїмі дн кьношгїндъ днсемьтатеа жьрналъзї ачєствїа, ва сїмцї злз дефектъ таре, кьндъ ва да сь жьдече, кьтъ аз днїнтатъ ромьнї шї дн штіпцеле натъралї.

„Ісіс“ еасъ о кълъ не сентєшїлъ дн 4. шї днкъ лїзстратъ къ десєтнє лїтографїче, атътъ обїектеле дін рєтнвлъ анїмалъ кьтъ шї метаморфосїреа лоръ шї а феноменелоръ, не лънгъ злз прецъ дїскрєтъ де 2 галвїні. P.)

„Омълъ гьсєнтє дн лътє дозъ обїекте карї потъ сь окъпє атєндїзнеа шї стъдїлъ сьз; ачєстє дозъ обїекте сьнтъ: Натъра карє дн днкопцїоаръ шї фїїнда са пропрїз, моралъ. Фїз-карє дїнтр'ачєстє дозъ обїекте єстє о сфєръ їмтєнсъ, днфїнїтъ. Натъра єстє негрєшїт їмфїнїтъ; кьчї тоатє кьтє сє афлъ дн черъ шї не пьшжїтъ, Соарєлє, Стєлєлє пєнътъроасє шї мїліоанєлє дє фїїндє вїї, дє плантє шї дє мїнералъ карї сє афлъ не зскатъ, дн очєанъ шї дн сьнвлъ пьшжїтълъзї, тоатє сьнтъ копрїнсє дн домєнълъ Натърєї. Дар шї сфєра фїїндєї моралє а омълвї єстє днфїнїтъ, кьчї є днфїнїтъ дн аджнчїтє: єстє злз Очєанъ їмтєнсъ дє ідеї, дє акцївнї, дє сїмцїмїнтє шї дє креадїзнї артїстїчє карї аз продъсєз пєнътєравїлє фантє че днплъз нацїєлє їсторїєї цєнвлъї зтєанъ

дн цєнєрє шї а дїфєрїтелоръ нацїєнї дн партї-къларъ.

Аша дар днїнгрєа омълвї стъдїосъ сє дн фьдїшеазъ дозъ сєрїї дє стъдїє, адїкъ стъдїлъ Натърєї саз стъдїлъз фїїндєлоръ фїсїчє шї матєрїалє че єсїстъ, шї стъдїлъ їсторїєї саз фїлософїєї, адєкъ стъдїлъ фїїндєї моралє а омълвї, лєцїлє єсїстїндєї шї модъл дєсволтърєї єї дн дїфєрїтє сєколє мї кьт а продъсє дївєрсє їнстїтутє зтєанє, лєцї, обїчєїзрї, лєгьтърї пьвлїчє шї сочїалє, штїїндє шї артє.

О дїфєрїндъ рєтєркарївлъ днтрє ачєстє дозъ фєлїтърї дє стъдїї єстє, къ чел д'їнтъїз єстє маї єсактъ, нє кьндъ чел д'ал дозїлєа єстє маї аджкк шї маї австрактъ. Дн стъдїлъ Натърєї гьсїм о нєчєсїтатє фїсїкъ, о копсєквїндъ нєжнтрєрєптъ; дє ачєєа ачєстъ стъдїз обїчєшїтє нє омъ ла о гьндїрє лорїкъ, нє кьнд стъдїлъ Фїлософїєї шї алъ їсторїєї нъ поатє фї аша дє єсактъ, кьчї аїчї нъ домнєштє о нєчєсїтатє фїсїкъ, чї воїндѧ моралъ а омълвї жоакъ зл рол таре дн ачєст до-тєн; аної шї обїектеле салє нъ сьнтъ вїзївїлє шї палнавїлє (дє пїпъїт), сьнтъ їдєалє, австрактє. Дар дакъ нє дє о партє нъ сьнтъ аша дє єсактє ка штїїпцєлє фїсїчє (штїїпцєлє натъралє), нє д'алтъ партє сьнтъ маї аджнчї, кьчї зрєєазъ къ черчєтърїлє лоръ пьнъ ла кєстївнїлє чєлє маї днлалтє, пьнъ ла прїпчїєнєлє прїпчїєлоръ, ла кавса тьтъроръ фїїндєлоръ, ла днчєнътълъ абсолътъ ал тоатєї натърї шї ла сфьршїтълъ фїнал шї абсолът а тьтърор тїмъзрїлоръ; дє ачєєа кз дрєнтъ кьзжїтъ кїар Арїстотєлє а пьтїт фїлософїєа „штїїпцѧ штїїпцєлоръ.“

Дє нє вом арьнка вєдєрєа поастръ асвїра дїфєрїтелоръ єпочє алє їсторїєї, о сь вєдєтъ къ ачєстє дозъ сєрїї саз сфєрє алє стъдїєлоръ аз окънѧг дн тог тїмълъ снїрїтълъ оамєнїлоръ; днєс

фіені-каре епокъ а авът о преділекцізне (префе-рингъ) пентрѣ зна саз алта динтре ачесте дозь сѣере. Оamenii аз фостѣ дн дѣеригѣ тинъри, ори патъралісті ори філософі.

Съ дичепем къ тинъриле античе!

Тоді понъліи ориентаі античі каріи аз фост днаинте де епока Еленілор аз авът ідеі фоарте дналте анъпра отъліи ші патъреі; днсъ ачесте ідеі п'аз фостѣ легате днтре динселе къ о легъ-търъ методікъ, штіиндіфікъ. Днтр'адевър къ чеа маі mare тираре vedem акѣм къ Indienii античі каріи аз адъс кълтѣра ла Едіндиеніи античі ші прин-тр'доши ші ла Елада, къ Indienii античі. зік, аз пресімдітѣ о тълдѣме де ідеі дналте каре токмаі дн зрма тълтор секоле, штіинделе методіче ле а десконеріт; днсъ, прекъм ам зіс, методад штіин-діфікъ а ліпсіт ла ачесте націсіні фоарте вогаге дн імацінацісіні, де ачеа къ дрепт кълънт съ dateазь орицінеа штіинделор дин тинъл Еленілор античі кълнд аз дфлоріт скоалеле пемърїтоаре але знсі Сократе, Плато, Арістотеле, Zeno ш. ч. л. ші кълнд артеле аз фост репрезентате prin Фідіас, Zevkic, Пндар ш. ч. л.

Аколо гъсім леагънл штіинделор ші алъ артелор. Аколо пі се днфъдїшеазь піште фігъри маїестоаце каре-і пътем пріві ка пърїнді пъскочі-торі аі штіинделор іменсе ші аі артелор сълліме. Аколо а фостѣ Талес, філософъл спекълатївъ чель д'їнтъіз каре а дндрѣсіт а ворві деспре дичепъ-тълъ лъмеі; аколо а фостѣ зн Сократе, татъл фі-лософіеі морале ші дндестъл знсі отъ вїртъосъ: Арістотеле, татълъ логїчеі, метафісічеі ші ал історїеі патърале; Інократе, татълъ медїцінеі, ші кълте пъме пз се гъсеск аколо карі, ка стелеле челе тарі але черївлі п'аз дичечат пічі пз вор дичета а стрълъчі дн історїа лъмеі.

Дар къ тоатъ дїверсітатеа сгъдіелор ла Елені, гъсім о преділекцізне пентрѣ філософіе; фісіціи, медїціи ші алді оamenі де штіинде есакте аз фост ші філософі; філософіа а предомнїтѣ ла дншїи песте фісікъ; ідеїле австракте аз фост маі кълтї-вате де кълт ідеїле емпіріче, де ачеа штіинделе патърале ла Елені аз фост фоарте інкомплекте ші грешїте; дакъ дар пе д'о парте опере філосо-фіче але знсі Сократе, Плато, Арістотеле, прекъм поезїа лзі Омеръ, елокїнда лзі Demostene ші артеле драматїче але знсі Софоклес, Еспрїндіс шчл, аз рътас ка піште моделе neatїнсе, ідеїзе

дн штіинделе патърале але ачестора ероі аз фостѣ фоарте търдїніте ші фоарте грешїте; кълчі секо-лълъ де атънчі а фостѣ консакратъ пентрѣ кълтъл ідеїлор австракте дн сѣера філософіеі ші а про-дъкцізілор сълліме дн артеле фрзтоаце, дар пз ла черчетърї емпіріче дн domeнъл патъреі каре а фост атънчі д'зи оризонг фоарте търдїніт. Аша дар дн епока класїкъ а Еленілор сгъділъ отъліи а предомнїт песте сгъділ патъреі (Ва зрма.)

DATE STATISTIC

despre cele cinci poteri mari Europene.

I. Intinderea pamentului, in mile Geogr.

1. Austria are in Europa	12,120
2. Francia are in Europa	9,625
In Asia: Pondichery, Karihal, Mahé	24
In Africa: Algier. Senegal, Bourbon	10,202
In America meridionale: Guyana	1,922
In India occidentale: Martinique, Gvade- lope, Desid	59
In Australia: Marquesas, Caledonia noua	44
In America apusana: S. Pierre, et Miquelon	9
Suma	21,785
3. Anglia numai in Europa are	5,712
In America: Canada, Braunschweig noua, Scotia noua, Eduard, Newfound- land, Hudson-Bai, Antiqua, Barba- does, Dominica, Granada, Montferat, Newis, S. Lucia, S. Vincent, Tabago, Tortola, Virgin. Trinidad, Angoila	107,015
Iamaica, Bahamas, Bermuda, Guyana, Honduras, Falcland	5,617
In Africa: Capu de buna speme, Sierra Leone, Gambia, Acra, Coast, S. Hona, Fernando del Po, Ascensi on, Sechellen, Socotora, Maurit	6,408
In Australia: Valis merid. Victoria, Aus- tralia merid. Vandiemensland, Aus- tralia occid., Seeland noua	29,134
In Asia: Ceylon, Balari, Cocos, Honcong, Labnaa, Borneo-Sarvac	1,294

in India resariteana : Bengalia, Madras, Bombai, Heydrabad, Mysore, Oude, Guicovar, Travancore	62,656	
Suma	227,836	
4. Rusia in Europa are	95,040	
in Asia are	226,231	
in America are	17,500	
Suma	338,771	
5. Prusia numai in Europa are :	5,104	

II. Dupe suflete.

1. Austria numai in Europa are	36,514,466
2. Francia in tote laturile	38,760,486
3. Anglia in toate laturile	194,272,615
4. Rusia in toate laturile	66,748,000
5. Prusia are numai in Europa	16,396,803

III. Militia pe uscatu.

1. Austria are cu totul capete	592,845
2. Francia are	642,715
3. Anglia are	157,062
4. Rusia are	1,080,241
5. Prusia are	478,781

IV. Marina cu tunuri.

1. Austria are de avalma nai 104 cu tunuri	742
2. Francia are „ „ 329 „ „	8,948
3. Anglia are „ „ 491 „ „	20,539
4. Rusia are „ „ 215 „ „	8,000
5. Prusia are „ „ 51 „ „	188

V. Statul Financiale.

1. Austria are in flor. conv. proventu	245,333,724
Spese:	386,846,646
Datorii:	1,600,000,000
Fundamentu bancului in metalu:	45,633,462
Chartiele bancului cerculeasa:	382,658,566
2. Francia in flor. conv. are proventu	568,000,000
Spese:	578,000,000
Datorii:	1,812,000,000
Fundam. bancului in metalu:	186,798,000
Chartiele bancului cerculeasa	268,415,000
3. Anglia totu in flor. conv. are pro-	
ventu	584,972,000
Spese:	581,238,000

Datorii:	5,400,000,000
Bani uscati la bancu	179,638,186
Chartiile bancului cercul.	238,729,61
4. Rusia in flor. conv. are proventu	360,000,000
Spese:	412,000,000
Datorii:	1,200,000,000
Chartii cerculatoare sunt:	572,000,000
5. Prusia in fl. conv. are proventu:	168,000,000
Spese:	164,000,000
Datorii:	330,000,000

Dupa Fényes Elek, inpartasesce M. S. Noacul.

СТЕФАНЪ ЧЕЛЪ МАРЕ ШИ РАДЪЛЪ ПРИНЦЪЛЪ РОМАНИЕИ.

I.

Бъчизмади дин коръри, оастеа съ с' адъне,
Къчи супе ромъниеа врез съ плекъ еъ тъне;
Врез къ принцълъ Радълъ ка съ амъ ресвель,
Къчи къ Падимашълъ сазъ зитъ ши елъ.
Дериле Ромъне ка съ ле свъръше.
Иаръ къ алъи Радълъ фийкъ-ои съ ть 'нсоръ,
Ши 'н скълвѣа-атаръ съ ле факъ апльнде.
Къ-ачеа тьндръ фатъ къ пьръ гълъиоръ;
Къ окѣи алъастрѣ, дълче вѣореле,
Скълпѣиторѣ ка фокълъ разелоръ де стеле.
Къчи штици къ доминида акъмъ п'о маѣ амъ,
Ши 'нтропъши де азъръ синърелъ м' афламъ.
Пе елъ, лънгъ мине, пе тьндра Вокѣдъ,
Врез с'о пьнъ съ мадъ супе амъ фѣ Домнидъ.
Иаръ маѣ тьлтъ чеѣ дъкъ, че маѣ къдетъ еъ,
Де-а вреа съми ажъте вълълъ Дътнезетъ!
А'нтръни дъ зна дериле ромъне,
Супре-а пъ съ маѣ teme de оарде пьгъне.
Зѣсе Домниълъ Стефанъ кътръ къпитани,
Тоци съ 'нклѣнъ ши есъ къ памѣ ветерани.

II.

Ноантеа своаръ изте, дериле с' арагъ,
Армѣеа лъи Стефанъ тоатъ ѣ адънатъ;
Ши съ плече аштеангъ семълъ свькторѣ,
Ка-атъичеа ромънълъ мърѣа мѣи де ори,
Пентръ Домнъ ши царъ; ш'алоръ ферицире.
Ера пентръ дълсълъ зѣика сѣцире,
Иатъ ши Ерволъ пе-зпъ калъ свькторѣ,
Вѣне-авъндъ дъ тьнъ палъшъ лъчѣиторѣ.
Дъоколъ арматеѣ троппеле съ съле,
Комъндеазъ, 'ндатъ тръпеле ромъне.
Съ пьнъ дъ мишкаре ка валъ дълъ валъ.
Дъфрѣвтеле Стефанъ жоакъ алъ сѣзъ калъ.

(Вазрма.)

NOSOKOMIA ЦЕРЕИ РОМЪНЕШТИ.

ПРЕСКЪРТАРЕ

Алкътътъ дъпъ листеле комисиilor спиталичешти ши але докторилор де жъдеце, де тинкареа с талърилоръ пептръ болнавii интради, дпсълътошиди, морди ши ръташи дп къръ пе тот къръ анялѣ 1855, каре спиталъри се къръпънъ песте тот де 265 патъри.

Nr. волнавилор афлади ин фийндъ prin спиталъри ла 1-й Ianuarie 1855		Nr. челор че аз интраг дп къръл анялѣ		Тоатъ сьта		Бър-вади ши фемеи дп тотал		Din каре саз дпсълътошат		Аз търѣг		Аз ръмас сьвет къръ ла 1-й Ianuarie 1856		ЖЪДЕЦЕЛЕ	
бър-вади	фемеи	бър-вади	фемеи	бър-вади	фемеи	бървад фемеи	бър-вади	фемеи	бър-вади	фемеи	бър-вади	фемеи	бър-вади	фемеи	
6	3	73	76	79	79	158	74	75	1	—	4	4	Римникъ Сьрат.		
6	8	117	165	123	173	296	110	162	2	1	11	10	Брѣла.		
6	4	119	84	125	88	213	113	77	2	1	10	10	Бъзъл.		
9	5	181	91	190	96	286	177	88	2	1	11	7	Лфовъл.		
6	6	111	88	117	94	211	110	77	4	8	3	9	Димбовица.		
2	1	102	40	104	41	145	98	37	3	—	3	4	Јаломида.		
1	1	130	55	131	56	187	124	55	2	1	5	—	Влашка.		
7	5	119	84	126	89	215	111	80	4	2	11	7	Мъшчелъ.		
5	5	182	30	187	35	222	185	29	1	3	1	3	Телеорманъ.		
8	5	100	145	108	150	258	103	138	1	1	4	11	Арцешъ.		
6	8	79	88	85	96	181	72	91	5	1	8	4	Олтъл.		
6	8	128	103	134	111	245	127	104	6	2	1	5	Вълчеа.		
3	5	171	59	174	64	238	158	60	5	—	11	4	Романади.		
10	13	153	117	163	130	293	149	117	5	3	9	10	Должъ.		
10	5	115	65	125	70	195	115	62	1	3	9	6	Горжъ.		
1	4	138	54	139	58	197	133	50	5	4	1	4	Мехединци.		
92	86	2018	1344	2110	1430	3540	1959	1302	49	30	102	98			

ОБСЕРВАЦII.

3540. Тоатъ сьта волнавилор интради дп къръ тареа спиталърилор де диферите воале, кь lei ръташи din анял 1854, дпсъ:

437. De воале обичнѣге.

2,962. De воале венериче.

101. De рже.

40. De келие.

3540. — Din каре.

3,261. Саз дпсълътошат.

79. Аз търѣг, каре шорталитате аналогичндъ-се пе Nr. de 3540 волнави интради

дп къръ таре, vine ла 46 individe морт.

200. Аз ръмас дп къръ ла 1-й Ianuarie 1856.

3540.

НБ. Ачестъ Nr. de волнави паралеличндъ-се кь ачела че саз къръ тат тот дп ачесте спиталъри дп къръл анялѣ 1854, дп сьтъ де 2826, режъл теазъ зш прѣсос де 714 волнави кь саз къръ тат маи мьлт дп къръл анялѣ дпчетат 1855, дъпъ стъръинделе дптревъиндате.

(Искълѣг) Шефъл Комитетълаи N. Гъси.